

ОБГРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІНФОРМАТИКИ

Постановка проблеми. У нинішніх умовах до підготовки фахівців висуваються підвищені вимоги щодо професійних і особистісних якостей. Різномісний індивідуальний розвиток, радикальне підвищення професіоналізму, переорієнтація на продуктивність, трансформація змісту підготовки майбутніх фахівців передбачає формування якісної педагогічної позиції. Аналізуючи різні наукові дослідження висловимо припущення, що нині рівень готовності вищих педагогічних закладів освіти до належної підготовки компетентних кадрів є недостатнім.

Реалізація нових напрямів розвитку освіти потребує використання інноваційних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління навчальним процесом, а також передбачає визначення низки педагогічних умов ефективного процесу підготовки майбутніх фахівців.

Якщо назвати головним призначенням системи вищої освіти підготовку майбутнього фахівця, то процес навчання доцільно організувати у такий спосіб, щоб забезпечувати всебічний розвиток особистості. Засобом формування особистості при цьому стають освітні технології, продуктом діяльності педагогічних колективів — особистість випускника вищого навчального закладу, який має бути компетентним не лише в професійній галузі, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадської свідомості, бути компетентним під час вирішення проблем, які ставить перед ним життя [7, с. 42].

Тому особливо важливими у підготовці майбутніх спеціалізованих кадрів, зокрема бакалаврів інформатики, стає належна організація навчально-виховного процесу, ефективна взаємодія всіх його учасників, урахування педагогічних умов освітнього процесу. Це сприятиме активізації фундаментальної підготовки студентів, адаптації до швидкісних темпів розвитку інформаційного суспільства, створюватиме сприятливі умови для опанування загальної освіти та обраної професії, трансформуватиме пізнавальну діяльність.

Метою статті є обґрунтування «організаційно-педагогічних умов» для студентів напряму підготовки «Інформатика».

Аналіз попередніх досліджень. Проблеми організації сучасного навчального процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і науково-методичних досягнень розглядаються в працях науковців О. Башмакова, В. Бикова, М. Жалдака, С. Гончаренка, Р. Гуревича, Ю. Дорошенка, М. Ковалю, Н. Морзе та інших.

Детально аналізують питання, що стосуються розкриття педагогічних умов у навчальному процесі Р. Гурова, О. Федорова, В. Манько, А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий, Г. Голубова, А. Зубко, Б. Чижевський.

Виклад основного матеріалу. Загальними педагогічними принципами організації процесу підготовки бакалаврів інформатики є: гуманізація навчально-виховного процесу; спрямованість на професійно-педагогічну підготовку; визначення мети і системності методів фахової підготовки; цілісність, динамічність, гнучкість, відкритість, варіативність функціонування системи підготовки бакалаврів інформатики; повнота навчального змісту щодо складу та структури; готовність до виховної діяльності.

Ці принципи для студентів напряму підготовки «Інформатика» визначають вимоги до змісту, методів, організаційних основ процесу навчання, формування ціннісних

орієнтацій, знань і вмінь, а у практичній діяльності стають підставами для визначення, обґрунтування і забезпечення педагогічних умов фахової підготовки.

На шляху вибору педагогічних умов постають протиріччя між: неповною визначеністю конкретних вимог, що стосується підготовки майбутніх фахівців у нормативних документах та реальною потребою у висококваліфікованих кадрах, компетентними в певній галузі; неузгодженістю нормативних вимог щодо формування компетентності у студентів та необхідністю розробки чітких орієнтирів організації навчання у вищих навчальних закладах.

У цьому дослідженні актуальним для розв'язання вказаних протиріч є тлумачення самого поняття «педагогічні умови», звернення при цьому уваги на «організаційно-педагогічні умови», що сприяє якісній підготовці бакалаврів інформатики та належній і ефективній організації навчально-виховного процесу.

У довідковій літературі надаються різні тлумачення поняття «умова», які мають багато спільного. У Філософському енциклопедичному словнику зазначено, що «умова – філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує» [2, с. 482]. Крім цього, під поняттям «умова» розуміються необхідні обставини, що сприяють чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких здійснюються зміни. У тлумачному словнику сучасної української мови більш конкретизується поняття «умова» — необхідна обставина, що уможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [4, с. 1506], як фактор, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник [4, с. 1526]. Р. Гурова розуміє під «умовою» в педагогічному розумінні все те, від чого залежить інше; середовище, у якому перебувають і без якого не можуть існувати предмети, явища [8].

Термін «педагогічна умова» визначено як певну обставину чи оточення, що впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості [9, с. 97]. О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей його здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [14]. В. Манько педагогічні умови визначає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [16, с. 153-161]. Педагогічні умови – це обставини, при яких компоненти навчального процесу (зміст, викладання й учіння) подані в найкращому взаємозв'язку та створюють атмосферу плідної співпраці між викладачем і студентами, що забезпечує плідне викладання, керівництво навчальним процесом, а студентам – успішне навчання [15].

А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий «педагогічні умови» розглядають як чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяючи їх на: зовнішні (позитивні взаємини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо) та внутрішні (індивідуальні властивості студентів, тобто стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [10].

Педагогічними умовами вважають обставини, що сприяють розвитку чи гальмуванню навчально-виховного процесу, їх визначають як комплекс засобів, наявних у навчального закладу для ефективного здійснення навчально-виховного процесу [11]; обставини процесу навчання, що забезпечують досягнення поставлених цілей, середовище, в якому виникають, існують і розвиваються педагогічні умови [12, с. 46]. Педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [17]. Педагогічні умови мають відповідати певним вимогам, а саме: мати системний характер; мати чітко визначену структуру та забезпечувати зв'язки між елементами цієї структури; враховувати

особливості професійної підготовки студентів у контексті їхньої готовності до професійної діяльності [3].

Г. Голубова влучно зазначає, що «Педагогічні умови – це особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості. Це такі особливості організації навчально-виховного процесу, які забезпечують цілісність навчання та виховання майбутніх учителів, сприяють усебічному гармонійному розвитку особистості студентів і створюють сприятливі можливості для виявлення та розвитку їх педагогічної обдарованості» [5].

Тому, для студентів напряму підготовки «Інформатика» педагогічні умови можна розглядати як певні обставини процесу навчання, в яких враховано наявні умови навчання, передбачено способи перетворення даних умов у напрямі цілей навчання, підбрано та використано елементи змісту, методи й організаційні форми навчання з урахуванням принципів оптимізації. Педагогічні умови – це структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей, які мають віддзеркалювати структуру готовності майбутніх фахівців до діяльності в умовах профільного навчання [13]. Вони також забезпечують культуру міжособистісних взаємин учасників навчально-виховного процесу.

Підготовка бакалаврів інформатики залежить від педагогічних умов організації навчально-виховного середовища, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання. Це сприятиме розвитку таких цінних якостей особистості, як наполегливість і цілеспрямованість, творча активність і самостійність, відповідальність і працелюбність, дисципліна і критичне мислення.

Такий навчальний процес потребує організаційно-діяльнісного підходу до визначення і реалізації спеціальних педагогічних умов, які відповідатимуть поставленим цілям підготовки майбутніх фахівців. Забезпечення організаційно-педагогічних умов охоплює усі сфери взаємодії між викладачами, студентами та іншими суб'єктами освітнього процесу. Вони можуть вивести навчально-виховний процес на новий рівень, а також забезпечують наступність і послідовність засвоєння професійних знань, умінь та навичок. Це сприяє всебічному розвитку особистості студента, підвищує їх спрямованість на професійну діяльність, розвиває педагогічну обдарованість.

Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації навчально-виховного процесу. Б. Чижевський вказує, що організаційно-педагогічні умови відображають «функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах» [6, с. 82].

А. Зубко [1] класифікує організаційно-педагогічні умови вдосконалення навчального процесу у закладах педагогічної освіти: умови, що забезпечують процес навчання (рівень професійності тих, хто навчає; ступінь готовності до навчання тих, хто навчається); умови, що забезпечують удосконалення навчального процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення процесу).

Організаційно-педагогічні умови – сукупність факторів, що забезпечують регулювання, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети, вдосконалюють міжособистісні стосунки учасників педагогічного процесу для вирішення конкретних дидактичних завдань, сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, їхньої самостійності, ініціативності, професійного інтересу.

Проблема організації педагогічного процесу для бакалаврів інформатики залежить не тільки від об'єктивних чинників, але й від суб'єктивних, зокрема від урахування індивідуальних особливостей студентів, тобто потребує особистісно-орієнтованого підходу, що сприятиме самовиявленню, самореалізації особистості.

Можна визначити оптимальні організаційно-педагогічні умови для навчання студентів напряму підготовки «Інформатика»:

1) спрямування на самореалізацію особистості за допомогою створення та підтримки інновацій у навчальному середовищі;

2) реалізація методичних умінь та навичок у викладачів і забезпечення розвитку їх професійних компетентностей;

3) мотивації до навчальної діяльності та розвиток пізнавальної активності студентів.

У навчально-виховному процесі вищого навчального закладу цілеспрямовано створюються організаційно-педагогічні умови формування компетентного фахівця. Вони лежать у таких площинах взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу як «студент – викладач», «студент – студент», «студент – студентський колектив», «студент – професія».

Організаційно-педагогічні умови для підготовки майбутніх бакалаврів інформатики – це сукупність дій та взаємодій, які забезпечують внесення прогресивних змін у цілісне функціонування професійної підготовки у вищих навчальних закладах, дають змогу підвищити рівень сформованості визначених компетентностей студентів.

Виявлені організаційно-педагогічні умови в процесі навчання студентів на пряму підготовки «Інформатика» дозволяють удосконалити навчально-виховний процес, створити такий механізм мисленнєвої діяльності, який буде сприяти накопиченню відповідних знань і життєвого досвіду, а також підтримувати інтелектуальні зусилля студентів, стимулювати пізнавальну активність. Усе це тим самим підвищуватиме мотивацію студентів до навчання, виховуватиме в них внутрішні пізнавальні, діючі, усвідомлені мотиви, що впливатимуть на всі види діяльності студента.

Здатність бакалаврів інформатики до самореалізації, розвиток обдарованості майбутніх фахівців неможливий без позитивного ставлення студентів до своєї професійної діяльності, успіх якої визначається бажанням застосовувати наявні здібності на практиці. Майбутнє професійне самовдосконалення, інтерес до професії та її опанування можна легко реалізувати, використавши належні організаційно-педагогічні умови для підготовки студентів. Необхідно, щоб кожний студент уявляв мету своєї діяльності, необхідність і роль спеціальних знань та вмінь для подальшого використання. Важливим чинником, що стимулює науково-педагогічний інтерес студентів, є їх право на особисту самоорганізацію навчання відповідно до своїх цілей.

Педагогічно орієнтоване творче середовище є відносно цілісною частиною реальної взаємодії педагогів, батьків, учнів, соціуму, що оптимізує позитивний розвиток кожного. Воно являє собою спільний творчий пошук шляхів зростання, в якому домінуючими є емоційна, етична, духовна сфери розвитку інтелекту. Його місія – допомогти сучасному студенту набути життєво необхідні знання і вміння: приймати рішення, застосовувати нові інформаційні технології, бути мобільним, адаптивним та здібним навчатися протягом життя [5].

Таким чином, організаційно-педагогічні умови для підготовки студентів-інформатиків сприятимуть формуванню інноваційної спрямованості роботи студентів, емоційній атмосфері в студентському колективі, налаштуванню на творче вивчення та впровадження нововведень. Зауважимо, що при цьому необхідно приділити увагу створенню системи педагогічних впливів, котрі забезпечують найбільш сприятливу атмосферу діяльності студентів. Цього можна досягнути зацікавленнями, спрямованістю на творчу діяльність, використанням різних видів стимулювання до навчання бакалаврів інформатики, психолого-педагогічними методиками, позитивним та продуктивним налаштуванням студентської групи.

В основі механізму виявлення комплексу організаційно-педагогічних умов у процесі навчання студентів на пряму підготовки «Інформатика» лежить урахування соціальних замовлень суспільства щодо розвитку особистості викладача та студентів за допомогою принципів демократизації, творчості, продуктивності системи освіти

Висновки. Тому, в сучасних умовах вищі навчальні заклади мають враховувати педагогічні умови для підготовки майбутніх фахівців, слідкувати за інноваціями у

відповідній галузі. Організаційно-педагогічні умови в процесі підготовки бакалаврів інформатики дають змогу орієнтуватися на співробітництво між суб'єктами освітнього процесу, розвиток особистісного потенціалу, активну позицію особистості до навчання.

Література:

1. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. ... к. пед. наук : спец. – 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. М. Зубко. – Київ, 2002. – 22 с.
2. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция : Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. – М. : Сов. энцикл., 1983. – 840 с.
3. Ашеро́в А. Т. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів / Ашеро́в А. Т., Логвіненко В. Г. / Українська інженерно-педагогічна академія. – Х. : УПА, 2005. – 164 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
5. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів [Електронний ресурс] / Голубова Ганна Василівна. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm.
6. Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні / Чижевський Б. Г. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 249 с.
7. Семеріков С. О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: монографія / С. О. Семеріков; науковий редактор академік АПН України, д.пед.н., проф. М.І. Жалдак. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 340 с.
8. Гурова Р. Г. Социально-педагогические исследования и современность // Сов. Педагогика. – 1989. – №2. – С.79-86.
9. Краткий психологический словарь / [сост. Л.А. Карпенко; под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – Ростов н/Д : Феникс, 1998. – 512 с.
10. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий, В.А. Козаков та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
11. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук / О.Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
12. Гершунський Б. С. Комп'ютеризація у галузі освіти: проблеми та перспективи. – М.: Педагогіка, 1997. – 204 с.
13. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників [Електронний ресурс] / Гуцан Тетяна Григорівна. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
14. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высшая школа, 1970. – 301 с.
15. Биктагиров К. Л. Дидактические условия обучения татарскому языку: автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – «Общая педагогика и история педагогики» / К. Л. Биктагиров ; Казанский гос. университет. – Казань, 1973. – 37 с.
16. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
17. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. – К.: В-во А.С.К., 2003. - 240 с.

У статті проаналізовано тлумачення терміну «педагогічні умови», виокремлено педагогічні принципи організації процесу навчання студентів напряму підготовки «Інформатика» та акцентовано увагу на організаційно-педагогічних умовах, їх класифікації та визначенні найбільш оптимальних умов для підготовки бакалаврів інформатики.

Ключові слова: умова, педагогічні умови, організаційно-педагогічні умови, бакалавр інформатики.

В статье проанализировано толкование термина «педагогические условия», выделены педагогические принципы организации процесса обучения студентов направления подготовки «Информатика» и акцентировано внимание на организационно-педагогических условиях, их классификации и определении наиболее оптимальных условий для подготовки бакалавров информатики.

Ключевые слова: условие, педагогические условия, организационно-педагогические условия, бакалавр информатики.

The article analyzes the interpretation of the term «pedagogical terms,» singled out the pedagogical principles of the learning process of students specialty «Informatics» and a focus on organizational and pedagogical terms, classification and determining the most optimal for bachelor of computer science.

Keywords: *condition, pedagogical conditions, organizational and pedagogical terms, Bachelor of Science.*